

Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences

OLIY TA'LIMDA TALABALARNING SHAXSIY MOTIVATSIYASINI OSHIRISH, TA'LIM JARAYONI METODIKASINI O'ZGARTIRISH YO'LLARI

Oltmisheva Nasibaxon G'ulomjonovna

Farg'ona Politehnika Instituti "O'zbekiston tarixi va Ijtimoiy fanlar kafedrası" katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Oliy ta'lim tizimida keng qamrovda olib borilayotgan ishlar, ularning samaradorligi, hamda kelajakda professor-o'qituvchilar va talaba-yoshlarni ta'limga yangicha yondashish va investitsiya kiritish haqida fikr-mulohazalar, shuningdek talabalarni o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish to'g'risida yoritilgan.

Eng yaxshi investitsiya bu ta'limga kiritilgan investitsiyadir. Barchamizga ma'lumki hozirgi kunda Oliy ta'lim tizimida keng qamrovda islohatlar olib borilmoqda. Lekin, tan olish joizki bu soxada kamchilik va muammolarimiz ham talaygina. Bu muammolarga ayni paytda yechim topmasak kelajakda professor-o'qituvchilar, shuningdek talaba-yoshlarga ham ta'limga yangicha yondashish va investitsiya kiritishga to'sqinlik qiladi.

Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari muhokamasi portalida "Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi prezident qarori loyihasi joylashtirilgan. Hujjatda qayd etilishicha, amalga oshirilayotgan ishlarning tahlili oliy ta'lim tizimi oldida turgan vazifalarni samarali tashkil qilish, amalga oshirishga to'sqinlik qilayotgan ayrim muammo va kamchiliklar mavjudligini ko'rsatmoqda.

Xususan:

birinchidan, oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimida o'qitishni tashkil etish jarayoni, ta'lim berayotgan professor-o'qituvchilar tomonidan fan mazmunini yetkazish va ta'lim olayotgan talabalarni o'zlashtirish hamda ularning bilimni to'g'ri baholash tizimi talab darajasida emas; o'quv jarayonini zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish borasida ta'lim dasturlari mazmuni va ularni yangilab borish sur'atlari bugungi kunda izchil rivojlanayotgan iqtisodiyot tarmoqlari va mehnat bozorining o'zgaruvchan talablariga to'laqonli javob bermaydi;

ikkinchidan, oliy ta'lim va o'rta maxsus muassasalari innovatsion va texnologik g'oyalar bilan fikr almashadigan muloqot markazlariga aylanmaganligi, tegishli sohalarda mavjud muammo va kamchiliklarning tizimli o'rganilmaganligi sohada ilm-fan yo'nalishlarining rivojlanmaganligiga olib keldi;

uchinchidan, oliy va o'rta maxsus ta'limining ijtimoiy mavqei va nufuzi, xodimlari mehnatini rag'batlantirish tizimi past darajada bo'lganligi aksariyat holatlarda sohada ko'plab muammolarning saqlanib qolishiga sabab bo'lmoqda;

to'rtinchi, markazlashgan holda oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari rahbar kadrlarini tayinlash, ularning tashkiliy tuzilmalarini tasdiqlash tartiblari ta'lim muassasalari boshqaruvini samarali tashkil etish va zimmasiga yuklatilgan vazifalarning jadal sur'atlarda ijrosini ta'minlashda muayyan muammolarni keltirib chiqarmoqda;

beshinchidan, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalaridagi zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnika va texnologiyalari boshqaruvi, o'quv-jarayonini tashkil etish, dasturiy vositalarni ta'lim mazmuniga singdirish masalalari talab darajasiga yetkazish kerak.

Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences

Yuqoridagi muammo va kamchiliklarga yechim sifatida o'z takliflarimizni bildirib o'tamiz.

- Oliygozlarning kutubxonalaridagi ilmiy adabiyotlarni boyitish, ko'zi ojiz talabalar uchun brayl shaklidagi kitoblar sonini ko'paytirish va kelajakda shunday talabalarni oliy ta'limga jalb qilish (ular ham oliy ma'lumotli bo'lishni xoxlashadi).
- Ilmiy adabiyotlar va darsliklarni audio variantlarini yaratish.

Talabalarning shaxsiy motivatsiyasi va manfaatdorligini oshirish uchun dars jarayonini individual tarzda o'tkazish, talaba bilan o'qituvchi o'rtasidagi masofani qisqartirish ya'na birgalikda harkat qilish, dars mobaynida talabalarni rag'batlantirish, darsni kundalik hayotga bog'lagan holda tushuntirish kerak.

Motivatsiya shaxsning faoliyatini, xulq-atvorini tartibga soluvchi yetakchi omil hisoblanadi. Har qanday pedagogik o'zaro ta'sir talaba bilan faqat uning motivatsiyasining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali bo'ladi. O'quvchilarning obyektiv bir xil harakatlarining orqasida butunlay boshqacha sabablar bo'lishi mumkin. Xuddi shu harakatning rag'batlantirish manbalari butunlay boshqacha bo'lishi mumkin. Ta'lim faoliyatining muvaffaqiyati yoki samaradorligi ijtimoiy-psixologik va ijtimoiy-pedagogik omillarga bog'liq. Motivatsiyaning kuchi va tuzilishi ham ta'lim faoliyati muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi. Yerkes-Dodson qonuniga ko'ra, ta'lim faoliyatining samaradorligi bevosita motivatsiya kuchiga bog'liq.

Barbara Devisning "Ta'lim vositalari" da o'quvchilaringiz bilan munosabatlarni o'rnatishning bir qancha usullari mavjud.

Birinchiidan, mulohaza o'qituvchi talabalarni tinglayotganligini va ularni jalb qilishga tayyorligini bildiradi. Ijobiy fikrlar bilan qo'llab-quvvatlanadigan talaba o'quv jarayonida ishtirok etishni davom ettirishga tayyor.

Bundan tashqari, unchalik murakkab bo'lmagan va juda sodda bo'lmagan ishni tayinlash, talabalarga ishni yakunlash uchun muvaffaqiyat tuyg'usini berib, muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini beradi.

O'quvchilarga o'zlarining ichki qiziqishlarini oshirish uchun o'z ishlarida mazmun topishiga yordam berish ham juda muhimdir. Masalan, materialni shunchaki yodlab olish va uni sinab ko'rish o'rniga, o'quvchilarga haqiqiy hayotiy vaziyatni taqdim etish mumkin, unda o'rganilgan material muayyan muammolarni hal qilishga yordam beradi. So'rov shuni ko'rsatadiki, o'zlarining tanlovi va o'rganish ustidan nazorat borligiga ishongan talabalar o'quv jarayoniga ko'proq jalb qilingan. Talabalarga bir nechta vazifalar orasidan tanlov imkoniyatini berish ularga o'zlarining o'qishlari ustidan nazorat qilish tuyg'usini beradi va shu sababli shaxsiy motivatsiyaga yordam beradi, bu esa materialni yaxshiroq o'zlashtirishga va yuqori ilmiy ko'rsatkichlarga olib keladi. Mavzuni tanlash qobiliyati o'quvchilarga o'zlarining o'ziga xos qiziqishlari bilan bog'liq bo'lgan narsalarga e'tibor berishga imkon beradi va ularni ichki g'ayratli bo'lishga undaydi va shuning uchun shaxsiy rivojlanishda oldinga siljiydi.

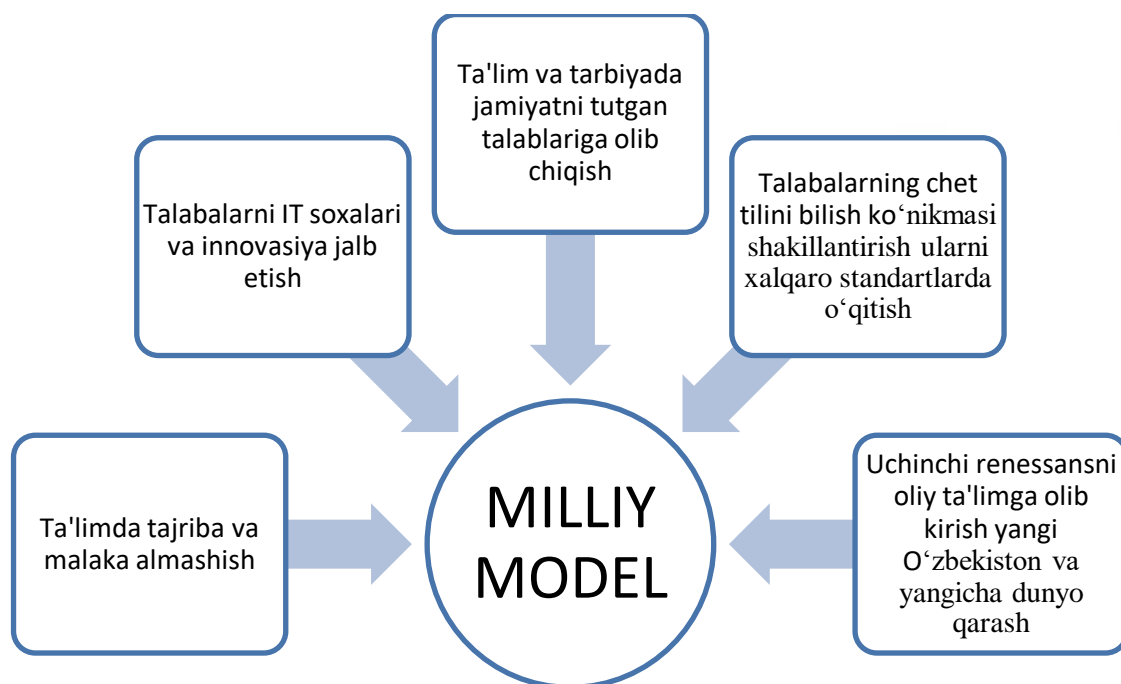
Shularni hammasini umumlashtirgan tarzda milliy baxolash tizimini ta'sis etish kerak.

Oliygozlarda milliy baxolash tizimi:

1. Talabani darsga bo'lgan umumiy munosabatini baxolash, buning uchun – 2 ball.
2. Talabalar o'rtasida tashlagan mavzuni qay darajada yoritib berishini baholash. Buning uchun – 1 ball.
3. Dars jarayonida talabaning inelektual slohiyatini, darsga bo'lgan qiziqishini baholash. Buning uchun – 1 ball.
4. Talabaning mustaqil islanishi, mavzuga yangilik va qo'shimcha qilish – 1 ball.

Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences

O'zbekistonda oliy ta'limni sifatini yaxshilash uchun yaratilgan milliy model:

Shuningdek, yaxshi va mukammal o'qish uchun pul mablag'lari, stipendiyalar kiradi. Ammo ba'zi ekspertlarning fikriga ko'ra, talabalarga bunday tashqi mukofotni berish ichki motivatsiyani susaytiradi va mablag' tugagandan so'ng talabalar ishlashni davom ettirmaydi. So'rov natijalariga ko'ra, talabalarning atigi 10%i o'quv natijalari uchun moddiy mukofotlash orqali bilim olishga rag'batlantiriladi. Ushbu tashabbus ta'limning qadr-qimmatini tushunmasligi mumkin bo'lgan talabalar bilan nihoyatda samarali bo'lib, ularni o'z vaqtida darsga kelishga, topshiriqlarni bajarishga va munozaralarda qatnashishga undaydi.

Washington Post-ning "Pulni rag'batlantirish raqobatni yaratadi" deb nomlangan maqolasida bunday dasturlarning samaradorligi batafsil bayon etilgan. Unda muallif Tereza Vargas o'quvchilarning uy vazifalarini qanday bajarishi va yaxshi natijalarga erishishi haqida batafsil ma'lumot beradi.

Tashqi mukofotlarni taklif qilish uzoq muddatli motivatsiyaga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ko'rinadi, ammo ba'zida ichki qadriyatlar tizimini yaratish zarur. Yaxshi baholar uchun moddiy rag'bat oladigan talabalar, ehtimol, sifatli ishlarni davom ettirishi mumkin, ammo o'qituvchilar yaxshi baholarni kelajakdagi intellectual salohiyati, yutuqlari va ortirilgan qobiliyatlari bilan ham bog'lashlari kerak.

Foydanilgan adabiyotlar:

1. Ismontas BB Pedagogik psixologiya. Yordamchi eslatmalar. - M.: Moskva ochiq ijtimoiy universiteti, 2001. - [elektron resurs]. - Kirish rejimi: http://ido.rudn.ru/psychology/pedagogical_psychology/12.html.
2. Oltmisheva N.G. Tuhtarov I.M. Turdialyeva Sh.I., Xakimov A.M., Teshabaeva L.A., Ergashev U.A., Kadirova D.S. Kant's pedagogy and contemporaneity // Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation – 2021 - 32(2) – C. 1633-1636.
3. Leontiev A.N. Faoliyat, ong, shaxsiyat. - M.: Poliizdat, 1975. - S. 112-115.
4. Lukashenko M.A. Ta'lim xizmatlari bozoridagi oliy ta'lim muassasasi: boshqaruvning dolzarb muammolari. - M.: Bozor DS, 2003. -- 32p.

Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences

5. Novikova I.V. Globallashuv, davlat va bozor: retrospektiv va o'zaro ta'sir istiqboli: monografiya. - Minsk: akad. masalan. Respublikasi Prezidenti huzurida. Belarusiya, 2009 .-- 218 b.
6. Slastenin V.A., Podymova L.S. Pedagogika: Innovatsion faoliyat. - M., 1997 yil.
7. Олтмишева Насибахон Гуламжоновна, Эргашев Улугбек Адхамович Нравственное сознание и поведение молодежи в современных условиях // Проблемы Науки. 2019. №11-1 (144). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nravstvennoe-soznanie-i-povedenie-molodezhi-v-sovremennyh-usloviyah>
8. Олтмишева Насибахон Гуламжоновна, Мамаюнусова Матлюба Исмаиловна Особенности формирования личности // Проблемы Науки. 2020. №1 (146). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-formirovaniya-lichnosti>
9. Олтмишева Насибахон Гулямжоновна Методы повышения познавательной и творческой активности молодежи // Вопросы науки и образования. 2019. №4 (49). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metody-povysheniya-poznavatelnoy-i-tvorcheskoj-aktivnosti-molodezhi>
10. Насибахон Гуломжоновна Олтмишева ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ // Scientific progress. 2021. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yoshlar-izhtimoiy-faolligini-rivozhlantirish-zhamiyat-tara-iyotining-mu-im-omili> (дата обращения: 06.01.2022).
11. Burkhonov, I. (2021, June). THE IMPORTANCE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ASOMIDDIN URINBOYEV IN THE STUDY OF THE HISTORY OF THE KOKAND KHANAT. In *Конференции*.
12. Burkhonov, I. M. (2020). "ZAKAT" HAS ENSURED FAIRNESS AND BALANCE IN SOCIETY. *Theoretical & Applied Science*, (5), 201-204.
13. Muhiddinovich, B. I. (2020). Negative impact of the tax system on political life-on the example of the history of the Kokand Khanate (1850–1865). *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5), 790-795.
14. Burkhonov, I. (2021, August). THE IMPORTANCE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ASOMIDDIN URINBOYEV IN THE STUDY OF THE HISTORY OF THE KOKAND KHANAT: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1242>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.05).
15. Бурхонов, И. М. (2019). ҚЎҚОН ХОНЛИГИ МАЪМУРИЙ БОШҚАРУВИДА СОЛИҚ ТИЗИМИНИНГ СИЁСИЙ ҲАЁТГА САЛБИЙ ТАЪСИРИ (1850-1865). *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, (19).
16. Burkhonov I.M.(2021) FROM THE HISTORY OF THE TRANSLATION OF THE WORK OF ABURAZZAK SAMARKAND «MATLA'I SA'DAYN AND MAJMA'I VAHRAIN» "Экономика и социум" №11(90)2021,138-144
17. Бурхонов, И. М. (2020). «ЗАКОТ»-ХАЛҚИМИЗ ҲАЁТИДА АДОЛАТ ВА МУТАНОСИБЛИК ОМИЛИ. *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, 3(5).
18. ХАТАМОВА, ЗУМРАДХОН НАЗИРЖОНОВНА, (2020) ОСОБЕННОСТИ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ КОКАНДСКОГО ХАНСТВА, 5 (295) МОЛОДОЙ УЧЕНЫЙ, 254-256.

Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences

19. Nazirjonovna, H. Z., & Abdumannobovich, N. M. (2020). Tax system on the territory of kyrgyzstan during the Kokand Khanate. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(6), 209-212.
20. Xatamova, Z. (2020). Expenditure of state funds replenished by taxes in the history of the kokand khanate. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 5(3), 274-277.
21. Хатамова, З. (2021, August). EXPENDITURE OF INCOME FROM TAXES AND LEVIES IN THE KOKAND KHANATE: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1230>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.05)..
22. Хатамова, З. Н. (2020). ҚЎҚОН ХОНЛИГИДА СОЛИҚЛАР ҲИСОБИГА ТЎЛДИРИЛГАН ХАЗИНАНИНГ САРФ ЭТИЛИШИГА ОИД МАЪЛУМОТЛАР. *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, (SI-1№ 4).
23. Xatamova Zumradxon Nazirjonovna. *INFORMATION ON THE PROVISION OF THE FUND IN THE KOKAND KHAN. Look to the past. 2020, SI, pp.590-595*
24. Холдаров Д. М., Шодиев Д. А., Райимбердиева Г. Г. Геохимия микроэлементов в элементарных ландшафтах пустынной зоны //Актуальные проблемы современной науки. – 2018. – №. 3. – С. 77-81.
25. Шодиев Д. А. У., Нажмитдинова Г. К. К. А. СПЕЦИФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ //Universum: технические науки. – 2021. – №. 3-2 (84). – С. 91-94.
26. Шодиев Д. А., Нажмитдинова Г. К. Пищевые добавки и их значение //Universum: технические науки. – 2021. – №. 10-3 (91). – С. 30-32.
27. Sattarova B., Shodiev D., Haqiqatkhon D. THE DETERMINATION OF THE COMPOSITION AND STRUCTURE OF FERROCENYL BENZOIC ACIDS BY MASS SPECTROMETRIC AND POTENTIOMETRIC METHODS //Innovative Technologica: Methodical Research Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 56-58.
28. Shodiev D., Haqiqatkhon D., Zulaykho A. USEFUL PROPERTIES OF THE AMARANTH PLANT //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 55-58.